УДК 339.982

ФАКТОРИ НЕСТІЙКОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ

Демінський Сергій Анатолійович: здобувач відділу глобальних систем сучасної цивілізації Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України, м. Київ
Serhij Deminskij: researcher of global systems of modern civilization, Institute of World Economy and International Relations of NAS of Ukraine, m. Kyiv

Deminskij Serhij. Factors of instability in the global crisis.

The article deals with main causes and consequences of global sources of instability in the current development of the global economy. It is substantiated that feature contemporary processes of globalization is the rapid spread of destabilizing events in the local conditions of growing interdependence of countries increasingly give momentum and triggered the chain reaction in a domino effect. The relationship between the imposition of the developing countries, the paradigm of neoliberalism and increasing volatility of their economic systems is analyzed. The basic factors of instability of national economies in the context of national security systems are researched. The role of transnational corporations in the dissemination of economic instability on a global level is revealed. The main reasons for the increased volatility and spread the example of currency crises and financial crises of Southeast Asia in the 1970s are identified. The contribution of international economic organizations, including the International Monetary Fund to increase global instability is researched. The decisive role of the monetary sphere in rapid global transmission of instability in the world economy is characterized. The basic features of destabilizing financial information impact on planetary economic space as integrity are analyzed. The demographic factor in the spread of global instability is investigated. It is revealed that a special danger for the destabilization of the planet comes from relatively poor country with a large proportion of young people.

Демінський С.А. Фактори нестійкості в умовах глобальної кризи.

В статті розглянуто основні причини, джерела та наслідки глобальної нестабільності на сучасному етапі розвитку світової економіки. Обґрунтовується, що особливістю сучасних процесів глобалізації є стрімке поширення локальних дестабілізуючих подій в умовах наростаючої взаємозалежності країн, які все частіше дають імпульс ланцюговій реакції і спрацьовують у вигляді ефекту доміно. Проаналізовано взаємозв'язок між нав'язуванням країнам, що розвиваються, парадигми неолібералізму та зростанням нестійкості їх економічних систем. Досліджено основні фактори нестійкості національних економік країн в контексті розвитку систем забезпечення національної безпеки. Визначено роль транснаціональних корпорацій у поширенні економічної нестійкості на глобальний рівень. Розглянуто основні причини зростання нестійкості та поширення криз на прикладі валютної і фінансової криз країн Південно-Східної Азії в 1970-х роках. Досліджено внесок міжнародних економічних організацій і зокрема Міжнародного валютного фонду у зростання глобальної нестійкості на сучасному етапі. Охарактеризовано визначальну роль валютної сфери у швидкій глобальній трансмісії нестійкості в світовій економіці. Проаналізовано основні особливості дестабілізуючого фінансово-інформаційного впливу на планетарний економічний простір як цілісність. Досліджено демографічний чинник поширення глобальної нестійкості. Виявлено, що особливу небезпеку для дестабілізації всієї планети несуть відносно бідні країни з великою питомою вагою молоді.

Деминский С.А. Факторы неустойчивости в условиях глобального кризиса.

В статье рассмотрены основные причины, источники и последствия глобальной нестабильности на современном этапе развития мировой экономики. Обосновывается, что

© **Deminskij S. / Демінський С.А.**

особенностью современных процессов глобализации является стремительное распространение локальных дестабилизирующих событий в условиях нарастающей взаимозависимости стран, которые все чаще дают импульс цепной реакции и срабатывают в виде эффекта домино. Проанализирована взаимосвязь между навязыванием развивающимся, парадигмы неолиберализма и ростом неустойчивости их экономических систем. Исследованы основные факторы неустойчивости национальных экономик стран в контексте развития систем обеспечения национальной безопасности. Определена роль транснациональных корпораций в распространении экономической неустойчивости на глобальный уровень. Рассмотрены основные причины роста неустойчивости и распространения кризисов на примере валютной и финансовой кризисов стран Юго-Восточной Азии в 1970-х годах. Исследован вклад международных экономических организаций и в частности Международного валютного фонда в рост глобальной неустойчивости на современном этапе. Охарактеризованы определяющую роль валютной сферы в быстрой глобальной трансмиссии неустойчивости в мировой экономике. Проанализированы основные особенности дестабилизирующего финансово-информационного воздействия на планетарный экономическое пространство как целостность. Исследован демографический фактор распространения глобальной неустойчивости. Выявлено, что особую опасность для дестабилизации всей планеты несут относительно бедные страны с большим удельным весом молодежи.

Постановка проблеми. Серед рис, що визначають перехідний стан глобальної економіки, особливо виділяється її нестійкість. У попередніх розділах так чи інакше йшлося про це явище. В даному випадку робиться спроба деякого узагальнення, що дозволяє перейти від фрагментарного освітлення проблеми нестійкості до її усесторонньої характеристики. Такий поворот дозволить не лише заповнити раніше упущене, але і реалізувати підхід нестійкості з позицій синергії, тобто, виявлення взаємодій різних феноменів і кумулятивного ефекту. Існує уявлення, що в цьому випадку сама глобалізація зі всіма її особливостями більшою мірою виступить як система.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей нестійкості національних економік в періоди розгортання кризових явищ присвячено наукові публікації багатьох вітчизняних вчених, зокрема І.В. Петенка [1], М.І.Карліна [2], М.М.Давиденко [3] та ін. Їхні роботи становлять значний внесок у розвиток наукової думки щодо належного розуміння сутності нестійкості як економічного явища.

Виділення невирішеної проблеми. Віддаючи належне попереднім напрацюванням, слід зауважити, що недостатньо опрацьованими в наукових джерелах залишається питання макроекономічної та глобальної нестійкості на сучасному етапі, що обумовлює необхідність подальших досліджень у цій сфері**.**

Результати дослідження. Зрозуміло, що джерела нестабільності різноманітні. Можуть мати місце і помилково вибрані рецепти реформ, і незавершене інституційне облаштування економіки, і політичні конфронтації усередині країни, і багато чого іншого. Проте, разом з цими чинниками, які локально виявляються і в глобальних масштабах взаємно компенсуються, існують глибинні закономірності, що невідворотно діють, які і визначають масштаб, структурні характеристики і ступінь руйнівного впливу нестійкості не лише на ті або інші країни, але і на цілі світи, а то і на планетарний простір як цілісність [4, с.28].

Особливість процесів, яка є похідною саме від глобалізації, полягає в тому, що в умовах високої (і наростаючої) взаємозалежності країн один від одного, локальна, здавалося б, подія, що дестабілізує, все частіше дає імпульс процесам ланцюгової реакції, які спрацьовують у вигляді ефекту доміно. І те, що могло бути небезпечним лише для однієї країни, може перерости в зону планетарного лиха. У такій ситуації будь-яка країна, навіть наймогутніша, не застрахована від нищівного провалу, що відкидає її на позиції далекого

минулого. Причому здатність тих або інших урядів бути господарями своєї країни може бути обвалена як локальними, так і чинниками глобальної дії.

Серед чинників глобалізації, що внесли найбільший «вклад» в дестабілізацію планетарного масштабу на перше місце слід поставити здійснювану Заходом стратегію лібералізації, що включає як зовнішньоекономічну відкритість, так і внутрішньокраїнове дерегулювання. В умовах, коли доходи високорозвинених країн від зовнішньоекономічної діяльності стали істотно перевищувати доходи, які отримуються всередині країни, забута раніше стратегія дерегулювання і відкритості стала головним важелем вилучення надприбутків з країн третього світу, а, значить, – їх знедолення і деградації. Конкурентну перевагу Заходу, додатково посилену постіндустріальними інформаційно-фінансовими технологіями, можна було реалізувати завдяки відкритості в небачених досі масштабах, і в найкоротші терміни. Підсумком здійснення Заходом (багато в чому через МВФ і СОТ) Проекту планетарної лібералізації слаборозвинених економік, до відкритості абсолютно непідготовлених, з'явилася вибухова і багатоаспектна нестійкість, що вразила більшість країн планети 5, с.428].

Для аналізу факторів нестійкості розглянемо вплив глобалізації на систему забезпечення національної безпеки (СЗНБ). У глобалізованому світі СЗНБ формується дією як внутрішніх, так і зовнішніх стейкхолдерів. Стосовно внутрішніх стейкхолдерів національним законодавством кожної країни визначено основні суб'єкти та їх функції, а от дію зовнішніх стейкохдерів неможливо цілеспрямувати оскільки це і МО, і колективні системи безпеки, і приватні інтереси ТНК, а також дії злочинних та терористичних угруповань. Тому, можна стверджувати, що на сучасному етапі саме зовнішні стейкхолдери формують основні фактори нестійкості.

Вплив, що фіксується як крупна лінія, до того ж дає ефект резонування у вигляді локальних взаємодій, що формують ту імперію господарської нестійкості, свого роду «капілярного» хаосу, яка пронизує всю господарську систему. У такій ситуації звичною стає практика екстерналізації, коли ринкові гравці різних масштабів і рівнів прагнуть, – кожен в своєму амплуа, максимально перекласти свої витрати чи то на інших гравців, чи то (що відбувається частіше) – на народ, державу, або ж на довкілля [6, с.137].

Характерно, що у міру нав'язування країнам, що розвиваються, політики лібералізації можливості перекладати свої витрати і проблеми на інших нестримно розширюються. Одночасно ускладнюються мережі взаємозв'язків, які забезпечують завдяки безлічі каналів розподіл і перерозподіл ресурсів і доходів на користь країн високорозвинених. Самі успіхи в конкурентній боротьбі все більше залежать від перекладання витрат на інших. Це стосується також ситуацій, що характерна для трансформацій, а також структурних перебудов, соціально-економічних витрат на вирішення проблем екології. При цьому основний тягар лягає зазвичай врешті-решт на бідні верстви населення.

Сплетіння ринкових ігор, направлених на перекладання витрат на інших, або ж на пошук обхідних доріг для економії, не лише дестабілізують економіку, але і дають в сукупності кумулятивний ефект, що підштовхує країну до кризи. Зокрема, це особливо гостро виявилося при наростанні емпіричних передумов кризи в країнах Південно-Східної Азії. Так, важливе значення в цьому плані мало посилення залежності цих країн від короткострокових ажіотажних вливань капіталу, що якраз і виявилося наслідком обвальної лібералізації.

Проблему цю посилили надмірний імпорт капіталу, призначеного для розширення побудови житла і об'єктів інфраструктури, а також накопичення поточних дефіцитів. У таких випадках позичальники вважали за краще давати кредити для придбання нерухомості, яка дорожчала, і акцій, а не для продуктивнішого використання, що обернулося нестабільністю. У тій же ситуації ажіотажного збагачення зарубіжні банки давали кошти у позику під нижчий відсоток, ніж зазвичай, а бізнесмени не могли упустити шанс отримати кредити під відсоток нижчий, ніж в їх країнах. Витрат хеджування при цьому бізнесмени

прагнули уникати, чому сприяла наявність добре розвиненого валютного ринку. Компанії масово удавалися до зарубіжних позик капіталу, мінімізуючи витрати, обходячи валютні ризики. Кінець кінцем проблема зводилася до простого небезкорисливого розрахунку: поєднання значно нижчих ставок відсотка за кордоном і мало не фіксованих обмінних курсів спокушало позичальників взяти участь в грі, не зазнаючи витрат страховки шляхом хеджування. У результаті велика частина подібних кредитів залишалася дуже ризикованою. Надалі бум приватних банків в регіоні привів до конкуренції між ними за «нав'язування» позик. Все це нагадувало ситуацію кінця 1970-х рр., коли розгорнулася конкурентна боротьба за надання кредитів урядам країн «третього світу», що призвело до спалаху кризи заборгованості. Але в країнах Південно-Східної Азії навіть в цій ситуації поширився новий міф, – ніби накопичення боргів приватного сектора не є небезпечним, що державний сектор є надійним. Становище посилилося тим. що в цей період портфельні інвестори активно вийшли на фондові ринки, які саме виникали, країн Південно-Східної Азії, особливо, Малайзії. Проте незабаром масове «пришестя» змінилося масовою і несподіваною втечею, яка спричинила паніку серед дрібних акціонерів [7, с.228] .

Як бачимо, Східно-Азійська валютна і фінансова криза в багато чому була породжена фінансовою лібералізацією, що підірвала управління грошовою масою і фінансами. Заохочення припливу іноземних капталів на недавно виниклі фондові ринки, а також і у формі кредитів, привели до того, що зарубіжні інвестиції в поєднанні з високою нормою внутрішніх заощаджень сприяли інфляційному зростанні курсів акцій і цін на нерухомість, що обернулося фінансовою кризою. Про наявність взаємозв'язку між лібералізацією і фінансовою нестійкістю свідчить і різке почастішання криз платіжних балансів. Якщо в 1970-1979 рр. були лише 3 банківських кризи, то в 1980-1995рр., кризових потрясінь зазнали 22 банки, і вони (ці потрясіння) співпадали з 46 кризами платіжних балансів, що пов'язане саме з фінансовою лібералізацією, що почалася в 1980-і рр., а також з бумом приватного кредитування, що мало місце в банківській сфері. В результаті фінансова система набула нових рис, – що виразилися в тому, що внутрішні фінансові інститути придбали велику гнучкість в призначенні процентних ставок, що здатні залучити внутрішні і зарубіжні фінансові ресурси; ці інститути стали менше покладатися на кредити уряду; ослабленими виявилися нормативи, що визначають правила і «межі» розподілу кредитів; загострилася внутрішня конкуренція, що підсилила потребу в розширенні портфеля запозичень. Новим було і те, що лібералізація рахунків капіталу фактично гарантувала нерезидентам легкий відхід з ринку, а резидентам, що володіють зарубіжними активами, – послаблення обмежень, що спростило витік капіталів за межі країни перебування [6, с.88] .

У зв'язку з кредитуванням короткими грошима свій внесок в нестійкість стали вносити міжнародні організації і, перш за все, Міжнародний валютний фонд. Розширення кредитування, здійснюване МВФ, носило хворобливий характер у багатьох відношеннях і, перш за все, внаслідок асиметрії в стосунках «кредитори – боржники». Зокрема, асиметрія між кредиторами і боржниками виявилася в тому, що МВФ до боржників ставився набагато жорсткіше, ніж до кредиторів. Боржникам нав'язуються досить суворі умови, тоді як до кредиторів аналогічних вимог не пред'являється. Так, в періоди криз МВФ робив все можливе, аби врятувати кредиторів за рахунок посилення вимог до боржників. Такий стан справ провокував безладні дії кредитних інститутів, що кінець кінцем вело до штучних міжнародних інвестиційних бумів, що завершуються національними економічними кризами. Ситуація посилювалася тим, що суверенні держави виконували всього лише роль клапанів в світовій системі циркуляції міжнародного капіталу; вони не могли протистояти припливу капіталу, і протидіяти його відтоку.

Джерелом наростаючої нестійкості, що є похідною від міждержавних відносин, стала в епоху глобалізації валютна сфера. Звичайно, і до цього траплялися випадки, коли в ході гострих міжнародних протистоянь яка-небудь країна вдавалася до різних диверсій щодо грошової системи і валюти свого противника; але це були в основному короткострокові

епізоди [8, С.8]. У останні ж десятиліття багатопланова війна у сфері валютно-фінансових відносин стала явищем постійним. Зброєю в цій війні стають найчастіше похідні фінансові інструменти, гранично ризиковані інвестиції, спекуляція валютою, меркантильні альянси, торгівельні союзи, судові тяганини щодо прав на торгівельні знаки, спеціальне вигадування податків і тарифів (і засобів їх обходу), маніпулювання обліковими ставками, що провокує переливи багатства з одного регіону в інший і т.д.

Необхідно відзначити, що стосовно нестійкості, яка пов'язана з валютним курсом, місію розбалансування ситуацій на величезних просторах зіграла, знову-таки, лібералізація, а не просто глобалізація. Так, фінансова лібералізація надавала можливість витягувати вигоди з падіння курсів валют, що прискорило обвал регіональних валютних і фондових ринків. Разом з нераціональною реакцією влади, це перетворило неминуче «коректування» переоцінених валют регіону на фінансовий колапс, що провокує паніку, властиву «стадній поведінці» [9, С.63] .

Під впливом такого розвитку подій країни Південно-Східної Азії вимушені були провести реформу внутрішньої політики, направленої на забезпечення більшої гнучкості валютних курсів. Проте додання гнучкості валютним курсам, вирішуючи одні проблеми, загострили інші. Як писав Дж.Сорос: «режим вільного «плавання» валютних курсів також є пов'язаним з високими витратами: він робить вкрай ризикованими запозичення в іноземній валюті і обумовлює вразливість національної валюти перед спекулятивними атаками. В результаті країни, що зацікавлені в підтримці відкритості своїх фінансових ринків, стають ще більш вразливими, що кінець кінцем може привести до системної кризи. Існує нагальна потреба в розробці іншої альтернативи, навіть якщо вона поки що недостатньо відчувається. Особливе значення це має для невеликих країн, таких, як Таїланд». Розглядаючи далі проблему нестійкості у зв'язку з коливаннями валютного курсу в ширшому контексті, Дж. Сорос пише: «Стабільність валютних курсів є бажаною, проте неможливо визначити, яким має бути рівноважний (або середній) рівень валютного курсу» [10, с. 77].

Як бачимо, лібералізація, що створила ситуацію відкритості, вкрай ускладнює валютні відносини. Більш того, збої в цій системі, як показала світова практика, можуть бути просто катастрофічними. Особливо великі небезпеки валютна система таїть в періоди, коли процеси перекачування капіталу з Центру в Периферію під впливом загострень нестійкості змінювалися рухом фінансових потоків від Периферії до Центру. Підривання основ стабільності сповна може поширитися, – через причини перегріву економік передових країн, – і на країни світового авангарду. Причому самі спроби вийти з гри можуть містити непередбачувані ризики. Як бачимо, витоки нестійкості, що пов'язана з лібералізацією, йдуть не від яких-небудь локальних, або випадкових, легко переборних чинників, а від системи, що склалася на глобальному просторі, – її неадекватності викликам часу.

Думки і факти, що наводяться як ілюстрація вирування процесів дестабілізації в окремих пластах економічної реальності, не повинно, звичайно ж, закривати головного, – крупних ліній фінансового, або ж фінансово-інформаційного впливу на планетарний економічний простір як цілісність. Тим паче, що долі глобалізації, – особливо у зв'язку з Проектом лібералізації, – визначаються саме масштабним впливом. І найбільш крупною лінією впливу є лінія фінансового знеструмлення звитяжним Заходом економік, що розвиваються, особливо регіонів підвищеної деградації; таких як Африка на південь від Сахари [10, с. 43].

Нестабільність посилюється і тому, що деградація відбувається на тлі зростання транснаціональних соціальних зв'язків і відносин, що додатково посилює поглибленню прірви між «багатими» і «бідними» країнами. Розширення пропозиції на ринку товарів і послуг, при розриві, що збільшується, в рівні їх доступності для різних прошарків населення, породжує феномен «обездоленості», що посилює дезінтеграцію суспільства. Стандарти життя Заходу, породжуючи велику спокусу, залишаються недоступними для більшої частини населення планети. У такому сприйнятті розриви між прагненнями і реальними

можливостями стають гострою соціальною драмою: зростання інформованості про нові досягнення у споживанні при його практичній недоступності підсилює психоемоційну напруженість в бідних країнах. І це слугує потужним чинником дестабілізації у всьому світі. Бо погіршення стану в «бідних» країнах так чи інакше (особливо через імміграцію) обертається бумерангом для країн «багатих».

Особливу небезпеку для дестабілізації всієї планети несуть відносно бідні країни з великою питомою вагою молоді. До того ж омолоджування населення випереджаючими темпами відбувається саме в країнах, відмінною рисою яких є бідність. В даний час число молодих людей в світі у віці від 15 до 24 років є рекордним і перевищує 1 млрд. чоловік. Перед країнами з «молодим» населенням постають проблеми, пов'язані з необхідністю забезпечення освітньої підготовки, яка давала б можливість молодій людині вийти на ринок праці, а також із створенням робочих місць для молоді, що повинне протидіяти безробіттю, яке відбивається на молодих людях особливо хворобливо.

Висновки. Нестійкість глобальної економіки як ніколи актуалізує проблему економічної безпеки. Такі американські вчені, як Дж.Кенан, Х.Моргентау, Р.Осгоот головні завдання в досягненні економічної безпеки країни вбачають у зміцненні конкурентоспроможності національного виробництва, забезпеченні торговельних та інших переваг на світовому ринку, а також захисті інтересів держави у технологічній сфері. Японська школа (С.Окіта) розглядає економічну безпеку значно ширше, кваліфікуючи її як систему інструментів пом'якшення суперечностей між суб'єктами економічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Петренко І.В. Теоретичні аспекти державної антикризової політики економічного розвитку нестійких територій / І. В. Петренко, А. В. Петенко // Прометей. - 2013. - № 1. - С. 40-44.
2. Карлін М.І. Особливості фіскальної політики держави з нестійкою фінансовою системою в глобалізованому світі / М. І. Карлін // Економічний форум. - 2014. - № 4. - С. 207-214.
3. Давиденко М.М. Бізнес-планування в умовах нестійкої економічної ситуації / М. М. Давиденко // Моделювання та інформаційні системи в економіці. - 2012. - Вип. 87. - С. 113-122.
4. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.
5. Глобалізація і безпека розвитку / Білорус О. Г., Лук яненко Д. Г. та ін.; за ред. О. Г. Білоруса. – К.: КНЕУ, 2001. – 680 с.
6. Мошенський С. З. Фондовий ринок та інституційне інвестування в Україні: вплив на інвестиційну безпеку держави: монографія / С. З. Мошенський; Житомирський держ. технологічний ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 432с.
7. Філіпенко А. С. Економічний розвиток сучасної цивілізації : навч. посіб. / А. С. Філіпенко. – 3-тє вид., переробл. і доп. – К.: Знання України, 2006. – 316 с.
8. Kendall S. Future of IMF argued / S. Kendall // The Moscow Tribune. – Febr.4. – 1998. – P.8.
9. Сорос Дж. Открытое общество. Реформируя глобальный капитализм / Дж. Сорос. – М.: Экономика, 2001. – 278 с.
10. Holloway J. Change the World Without Taking Power / J. Holloway. – Pluto Press, 2002. – 240 p.

References

1. Petrenko I. (2013), "The theoretical aspects of state anti-crisis policy of economic development of unstable areas" ["Teoretychni aspekty derzhavnoyi antykryzovoyi polityky ekonomichnogo rozvytku nestijkyx terytorij"], *Prometej*, No 1, p. 40-44.
2. Karlin, M. (2014), "Features of fiscal policy with unstable financial system in a globalized world" ["Osoblyvosti fiskalnoyi polityky derzhavy z nestijkoyu finansovoyu systemoyu v globalizovanomu sviti"], *Ekonomichnyj forum*, No 4, p. 207-214.

3. Davydenko, M. (2012), "Business Planning in unstable economic situation" ["Biznes-planuvannya v umovax nestijkoyi ekonomichnoyi sytuaciyi"], *Modelyuvannya ta informacijni sy`stemy v ekonomici*, No 87, p. 113-122.
4. Horbulin, V. (2010), "*Strategic planning, solving problems of national security*" ["*Strategichne planuvannya: vyrishennya problem nacionalnoyi bezpeky*"], Kyiv: NISD
5. Bilorus, O. (2001), "*Globalization and Development Security*" ["*Globalizaciya i bezpeka rozvytku*"], Kyiv: KNEU
6. Moshenskij, S. (2008), "*Stock market and institutional investment in Ukraine: the impact of investment on national security*" ["*Fondovyj rynok ta instytucijne investuvannya v Ukrayini: vplyv na investycijnu bezpeku derzhavy*"], Zhytomyr: ZhDTU
7. Filipenko, A. (2006), "*Economic development of modern civilization*", ["*Ekonomichnyj rozvytok suchasnoyi cyvilizaciyi*"], Kyiv: Znannya Ukrainy
8. Kendall, S. (1998), "Future of IMF argued", *The Moscow Tribune*, No 4, p. 8.
9. Soros, G. (2001), "*Open Society. Reforming global capitalism*" ["*Otkrytoe obshhestvo. Reformiruya globalnyj kapitalizm*"], Moskow: Ekonomika
10. Holloway, J. (2002), "Change the World Without Taking Power", New-York: Pluto Press.

Ключові слова: нестійкість, глобалізація, дестабілізація, безпека, лібералізація, капітал, нестабільність.

Ключевые слова: неустойчивость, глобализация, дестабилизация, безопасность, либерализация, капитал, нестабильность.

Key words: instability, globalization, destabilization, safety, liberalization, capital volatility.

Рецензент: С.Ю. Пахомов, д.е.н., проф., Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі